

(Əvvəli ötən saylarımızda)

Sov.İKP-nin XVI qurultayında ümumi ibtidai icbari təhsilə keçilməsi və savadsızlığın ləğv edilməsi müzakirə olundu. Qurultayın qərarına uyğun olaraq ÜİK(b)P MK 1930-cu il iyulun 25-də "Ümumi icbari ibtidai təhsil haqqında" qərar qəbul etdi. Qərar 8 yaşından başlayaraq uşaqların və 11-15 yaşlı yeniyetmələrin məcburi oxudulması, habelə yeddiillik icbari təhsilə tədricən keçilməsi üçün konkret tədbirlər müəyyən edildi. Mərkəzin qərarını rəhbər tutan Azərbaycan SSR Xalq Komissarları Soveti 1930-cu il avqustun 29-da "Azərbaycan SSR-də ümumi icbari ibtidai təhsilin həyata keçirilməsinə dair" xüsusi qərar qəbul etdi. Qərar 2 il ərzində elə tətbiq edilsin ki, 193233-cü dərəcə ilində icbari təhsil Azərbaycan SSR-in bütün ərazisində yerinə yetirilmiş olsun".

1930-cu il aprel 28-də Azərbaycanda sovet hakimiyyəti qurulmasının 10 illiyi tamam oldu. Azərbaycan XKS-nin qərarına əsasən 10 ildə əldə olunmuş nailiyyətlərin nümayiş edilməsindən ötrü sərgi təşkili nəzərdə tutuldu. Sərgidə 10 ildə qazanılmış nailiyyətləri əks etdirməli idi. Eyni zamanda XMK Ümumittifaq Xarici Əlaqələr Cəmiyyətinin tələbinə uyğun olaraq Almaniyanın Leypsiq şəhərində təşkil olunacaq sərgidə Azərbaycan SSR XMK-nin nailiyyətlərini əks etdirən eksponatları toplamaq və sərgidə nümayiş etdirməli idi. Bunun üçün ilk növbədə materiallar toplanmalı, sistemləşdirilməli və sərgi üçün hazırlanmalı idi. Sözsüz ki, bütün bu işlərin həyata keçirilməsinə rəhbərlik edən müəssisələr və şəxslər müəyyənəndirilməli idi. Bütün bunları özərlə alan XMK 1930-cu ilin yanvarında Bakıda Pedaqoji Muzeyyaradılmasını qərara alır və bunun üçün 5 min manat vəsait ayırır. Zaqafqaziya dəmir yolları məktəblərinin inspektoru Mixail İvanoviç İsayev muzeyə direktor təyin olunur. Qısa müddətdə sərgidə nümayiş etdiriləcək eksponatlar toplanır. Toplanan eksponatlar və digər materiallar 1930-cü il iyulun 1-dən sentyabrın 1-dək Leningradda (indiki Sankt-Peterburqda) fəaliyyət göstərən Ümumittifaq Redaqoji Sərgisində nümayiş etdirilir. Sərgidə ABŞ, Danimaka, Hollandiya, Belçika, Fransa, İtaliya, Avstriya, İngiltərə, Litva, Çexoslovakiya, Yaponiya, İran və Türkiyə kimi dövlətlərin məktəb işi sahəsində əldə etdikləri nailiyyətlər də nümayiş etdirilmişdir. Azərbaycan SSR XMK-nin Ümumittifaq Redaqoji Sərgisindəki işi bəyənilir, mətbuat vasitələrində sərginin işi haqqında xoş sözlər yazılır.

Muzey XMS-nin Pedaqoji stansiyasının nəzdinə verilir. Pedaqoji stansiya o zaman Hazırda AMEA Əlyazmalar İnstitutunun binasında yerləşirdi. Bina 1896-1901-ci illərdə polyak memarı İ.V.Qoslavskinin layihəsi üzrə tikilmiş, həmin binada vaxtilə H.Z.Tağıyevin qız məktəbi fəaliyyət göstərmişdir.

Muzeydə məktəbəqədər, məktəb, politexnik əmək, din əleyhinə şöbələr, fizika, kimya, təbiətşünaslıq, tarix və corafiya kabinetləri yaradılmışdır. Muzeyin ştatında cəmi iki işçinin olmasına baxmayaraq muzeyin fəaliyyət dairəsi geniş olmuş, qurultaylar, konfranslar, yubileylər keçirilmiş, əlamətdar günlər münasibətilə tədbirlər təşkil olunmuş, rayonlarda səyyar sərgilər təşkil edilmiş, muzeyin işinə

müəllimlər və ictimaiyyətin nümayəndələri cəlb olunmuşlar. Muzeyin keçirdiyi ən mühüm işlərdən biri 1932-ci ildə Zaqafqaziya Federasiyasının on illiyinə həsr olunmuş sərgi olmuşdur.

Zaqafqaziyanın 10 illiyi adına Xalq Təhsili Muzeyi. Pedaqoji muzeyin işini daha da genişləndirək məqsədlə Azərbaycan SSR XKS XMK-



90 YAŞLI TƏHSİL MƏBƏDİ



nın məruzəsinə əsasən 1932-ci ilin aprelində qərar qəbul edilir. 651 sayılı həmin qərar 2017-ci ilin dekabr ayında dəyişdirilmişdir. "Azərbaycan Xalq Komissarları Şurası ibtidai və orta məktəblərdə təhsilin inkişafını təmin etmək sahəsində ÜİK(b)R MK-nin qərarlarının həyata keçirilməsi və Azərbaycanda muzey işinin inkişaf etdirilməsi ilə əlaqədar qərara alır: "Xalq Maarif Komissarlığına Zaqafqaziyanın və Azərbaycan SSR-in 10 illiyi ilə əlaqədar təşkil edilmiş Yubiley sərgisi və pedmuzeyin bazası əsasında Bakıda Zaqafqaziyanın 10 illiyi adına Xalq Təhsili Muzeyinin yaradılması həvalə olunsun. Muzeyin bina ilə təmin olunması Bakı Sovetinə və Xalq Maarif Komissarlığına tapşırılsın".

Muzeyin Nizamnaməsinə əsasən Azərbaycan SSR XMK-nin Elmi-Tədqiqat idarəsi Azərbaycan K(b)P-nin və hökumətinin respublikada xalq maarifi və mədəni quruculuq sahəsindəki siyasətini həyata keçirən mərkəz hesab edilirdi. Muzeyin əsas vəzifəsi toplanan, qorunan və tədqiq olunan tarix sənədlər və müasir materiallar əsasında xalq təhsilinin inkişaf tarixini öyrənmək, tədqiqatların nəticələrini həm mətbuatda, həm də ekspozisiyada təbliğ etmək, elmi-tədqiqat müəssisələri

ilə birgə fəaliyyət göstərmək idi. Lakin yuxarıda qeyd edilən qərarla tapşırılmasına, hətta "Bakinskiy raboçiy" qəzetinin muzeyin bina ilə təmin edilməsi barədə ictimaiyyətə müraciət etməsinə baxmayaraq, Bakı soveti muzey üçün bina ayırmır, əksinə 1933-cü ildə Azərbaycan Xalq Maarif Komissarlığı muzeyə tutduğu otaqları boşalt-

haribəsinin başlanması olur. Digər sahələrdə olduğu kimi, muzey işçiləri də səfərbərliyə alınır, yeni işə gələnlər isə muzey işini bilmədiklərindən eksponat toplanışı və muzey işinin təşkili pisləşir. Bir sıra şatlar boş qalır. 1944-cü ildə Kazımzadə Əli Saleh oğlu muzeyə direktor təyin olunur. Cənubi Azərbaycanın Ərdəbil şəhərində anadan olmuş Əli Kazımzadə 1915-ci ildə ailəsi ilə birlikdə Bakıya köçmüşdü. Ə.Kazımzadə N.Nərimanov adına Yol Texnikumunda (1925-1931) təhsil almış, 1927-1935-ci illərdə Bakı tikinti idarəsində texnik-müəllim, Azərbaycan Sənaye Kombinatında və Fəhlə-gənclər məktəbində müəllim kimi fəaliyyət göstərmişdir. Əli Kazımzadə 1942-ci ildə API-nin (indiki ADPU) xarici dillər fakültəsində oxumuş, 1942-1944-cü illərdə Balakən rayon orta məktəbinin, 1944-1959-cu illərdə Xalq Maarif muzeyinin direktoru vəzifələrində çalışmışdır. 1960-1961-ci illərdə muzeyə təkrar rəhbərlik etmişdir.

1961-ci ildə Əhmədzadə Tahirə Zülfüqar qızı muzeyə müdir, Səlimə

Nurədin qızı Şərifova elmi hissə üzrə müavin təyin olunur. Əhmədzadə Tahirə Zülfüqar qızı Bakı şəhərində anadan olmuşdu. 1949-cu ildə API-ni (indiki ADPU), 1954-cü ildə Mərkəzi Kommunist Məktəbini bitirmişdir. T.Əhmədzadə məsul partiya, sovet və komsomol işlərində çalışmış, Maarif nazirliyində müxtəlif vəzifələrdə işləmiş, 1961-1998-ci illərdə Azərbaycan SSR Xalq Maarif Muzeyinin direktoru olmuşdur.

S.Şərifova əski əlifbanı yaxşı bildiyindən əyazmaları, müəllimlərin 1 və 2-ci qurulayının materiallarını, dərslikləri, N.Nərimanov tərəfindən yazılmış "H.Z.Tağıyevin tərcümeyi halı", "R.Əfəndiyevin tərcümeyi halı" və s. əsərlər kiril əlifbasına çevrilir və muzeydə nümayiş olunur. 1961-1964-cü illərdə muzeydə yenidənqurma işlərinə aparılır, yeni ekspozisiyalar elmi-tarixi əsasda yenidən tərtib olunur.

1969-cü ildə H. Əliyevin hakimiyyətə gəlişi ilə bütün sahələrdə olduğu kimi, muzey işində də dəyişikliklər dövrü başlayır. Yüksək ixtisaslı muzey işçilərinin hazırlanmasına qayğı göstərilir, təhsil sahəsində aparılan köklü dəyişikliklər muzeyin zənginləşməsinə səbəb olur. Leningrad Dövlət Etnoqrafiya Muzeyi, Moskvadakı SSRİ İnkilab muzeyi, Gürcüstan və Türkmənistan xalq təhsili muzeyləri, Krasnodar və Riqa Müəllimləri Təkmilləşdirmə İnstitutları, İrəvan Elmi-Tədqiqat Pedaqogika İnstitutu və başqa müəssisələrlə yaradılan əlaqələr, muzeydə əməkdaşlarının mütəmadi keçirilən görüşləri muzeyin ekspozisiyasının zənginləşməsinə və təkmilləşməsinə imkan verir.

(Davamı var)

Mais Əmrahov
AMEA A.A.Bakıxanov adına
Tarix İnstitutunun Azərbaycan
Respublikasının
tarixi şöbəsinin müdiri,
tarix elmləri doktoru,
professor

Məhsəti MAISOZI,
ADPU-nun Şəki filialının
baş müəllimi.

Muzeyin həyatında ən ağır dövrlərdən biri 1941-ci ildə sovet-alman mü-